Syyttäjälaitos **22.2.2022** SY/79/2022

Lakivaliokunta

U 13/2022 vp: Asetus- ja direktiiviehdotus oikeudellisen yhteistyön digitalisoinnista

Syyttäjälaitoksen lausunto

Syyttäjälaitos suhtautuu valtioneuvoston tavoin lähtökohtaisen myönteisesti asetus ja direktiiviehdotuksen tavoitteeseen yhdenmukaistaa ja lisätä digitaalisten välineiden ja toimintatapojen käyttöä rajat ylittävissä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Viestintäkanavien digitalisoinnin voi arvioida nopeuttavan ja muutenkin tehostavan viranomaisten välistä kansainvälistä yhteistyötä. Vaikka tiedonvaihto muiden valtioiden kanssa tapahtuu jo nykyisin yleensä sähköisessä muodossa, on edelleen olemassa jäsenvaltioita, joista oikeusapupyynnöt lähetetään postitse, mitä ei nykypäivänä ole pidettävä tarkoituksenmukaisena toimintatapana. Ehdotetun yhdenmukaisen sähköisen viestintäkanavan (e—CODEX) hyödyntämisen voi myös arvioida parantavan tiedonvaihdon luotettavuutta.

Syyttäjälaitos pitää toisaalta tärkeänä, että asetukseen sisältyy mahdollisuus poiketa pakollisen viestintävälineen käytöstä poikkeustilanteessa (artikla 3). Säädetyt poikkeukset voisivat olla väljemminkin muotoiltuja. Asetusehdotuksen johdantokappaleessa 15 on hyvin otettu huomioon tarve varmistaa oikeudellisen yhteistyön joustavuus suorassa viestinnässä toimivaltaisten viranomaisten välillä rikosoikeudellisissa asioissa. Tällaisissa tapauksissa voidaan käyttää epävirallisempia välineitä, kuten sähköpostia. Syyttäjälaitos korostaa tämän sääntelyn joustavuuden merkitystä, ja mielellään näkisimme johdannossa nyt olevan säännön siirtyvän artiklatasolle. Esimerkiksi Euroopan oikeudellisen verkoston (EJN) yhteyshenkilöiden väliseen viestinvaihtoon e-CODEX ei välttämättä olisi tarkoituksenmukaisin viestintäväline.

Asetusehdotuksen 8 artiklassa säädetään videoneuvottelujen ja muiden etäviestintätekniikoiden käyttöedellytyksistä rikosasioissa. Artikla koskee epäillyn, syytetyn tai tuomitun osallistumista kuulemiseen videoneuvottelun tai muun etäviestintätekniikan avulla. Ehdotuksen mukaan artiklaa ei sovellettaisi videoneuvottelun tai muun etäviestintätekniikan käyttöön rikosoikeudellisissa menettelyissä, jos tällaisesta käytöstä on jo säädetty liitteessä II luetelluissa säädöksissä. Liitteessä II mainitaan esimerkiksi eurooppalaista tutkintamääräystä koskeva direktiivi (2014/41/EU), joka sisältää säännökset epäillyn tai syytetyn henkilön kuulemisesta todistelutarkoituksessa videokokouksen avulla tai muulla audiovisuaalisesti välitettävällä tavalla.

Syyttäjälaitos toteaa videoneuvottelu mahdollisuuden osalta, että rikosasian luotettava selvittäminen edellyttää usein epäillyn henkilökohtaista kuulustelua olipa kyse esitutkinnasta tai oikeudenkäynnistä. Siten kuulemista pyytävällä viranomaisella tulee olla mahdollisimman laaja harkintavalta kuulemistavasta päätettäessä. Videoneuvottelun käyttämisestä aiheutuva haitta asian selvittämiselle tulisi huomioida menettelyn edellytyksistä sädettäessä.

Syyttäjälaitos kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen mukaan rikoksen asianomistajalle ei olla myöntämässä samoin edellytyksin oikeutta osallistua kuulemiseen videon välityksellä kuin rikoksesta epäillylle tai syytetylle. Perusteluja tälle lähestymistavalle ei ehdotuksesta ilmene.

Syyttäjälaitos yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että videoneuvotteluja koskevien säännösten osalta neuvotteluissa on ylipäänsä pyrittävä varmistamaan säännösten selkeys. Syyttäjälaitos kiinnittää huomiota edellä todettuun asetusehdotuksen ja muun sääntelyn, erityisesti eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin, päällekkäisyyteen. Lisäksi asetusehdotuksen tekstin perusteella on jossain määrin epäselvää, tarkoitetaanko siinä syytetyn oikeutta osallistua videon avulla rikosoikeudelliseen menettelyyn laajemminkin kuin häntä todistelutarkoituksessa

kuultaessa. Mikäli asetuksessa säädettäisiin rikoksesta syytetyn oikeudesta osallistua ja olla läsnä videon välityksellä koko häntä koskevaan oikeudenkäyntiin, tullaan tähän oikeuteen todennäköisesti jatkossa usein vetoamaan syytetyn toimesta tilanteissa, joissa syyttäjä on tehnyt eurooppalaisen pidätysmääräyksen saadakseen kyseisen henkilön luovutettua toisesta jäsenvaltiosta Suomeen oikeudenkäyntiä varten. Toisaalta videon välityksellä osallistuminen voi monessa tapauksessa olla prosessinkannalta edullista. Kaikissa tapauksissa pyytävällä viranomaisella tulisi olla laaja harkintavalta sen suhteen, olisiko etäosallistuminen soveliasta asian laatu huomioiden.

Asetus- ja direktiiviehdotuksella olisi Syyttäjälaitoksen kannalta ainakin kertaluonteisia resurssivaikutuksia uuden viestintävälineen käyttöönoton osalta kouluttamiseen ja ohjeistukseen liittyen. Tietojärjestelmien teknisten toimenpiteiden vaatimiin kustannuksiin tai niiden jakautumiseen Syyttäjälaitoksen ja oikeusministeriön välillä ei tässä vaiheessa pystytä ottamaan kantaa.

Jukka Rappe

apulaisvaltakunnansyyttäjä

Sampsa Hakala

valtionsyyttäjä

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoitusten oikeellisuus voidaan tarkastaa valtakunnansyytäjän toimiston kirjaamosta.

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto

Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888

valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Sampsa Hakala
Valtionsyyttäjä
Syyttäjälaitos
sampsa.hakala@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Jukka Rappe
Apulaisvaltakunnansyyttäjä
Syyttäjälaitos
jukka.rappe@oikeus.fi